

فصل سیزدهم

روابط با سازمان‌های پولی و مالی بین‌المللی

در راستای تداوم روابط ایران با سازمان‌ها و نهادهای مالی بین‌المللی، در سال ۱۳۸۵ ارتباط ایران با صندوق بین‌المللی پول عمدتاً ناظر بر پذیرش هیئت مشاوره ماده چهار اساسنامه بود. در این سال روابط مالی و دریافت کمک‌های فنی از گروه بانک جهانی ادامه یافت و بانک توسعه اسلامی نیز تسهیلاتی در اختیار ایران قرار داد.

۱۳-۱- تحول نقش و جایگاه نهادهای پولی و مالی بین‌المللی

پس از بروز تبعات و عواقب جهانی شدن فزاینده اقتصادها طی دهه ۱۹۹۰، تحول و بازنگری در حوزه‌های نقش‌آفرینی موسسات و سازمان‌های پولی و مالی بین‌المللی، مطرح و در سالیان اخیر به طور جدی دنبال شده است. اصلاح استراتژی میان‌مدت صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی با هدف تقویت کارایی این دو نهاد، اصلاح نظام اداری از حیث ترکیب هیئت مدیره، حق رای و حق مشارکت اعضا و اتخاذ روش‌های جدید برای نظارت مستمرتر بر اقتصاد جهانی در سال ۲۰۰۶ نیز ادامه یافت. هدف عمده تحولات، دستیابی به وضعیتی بود که در آن اقتصاد جهانی با ریسک کمتر، ثبات مالی بیشتر و رشد افزون‌تر به مسیر خود ادامه دهد. با توجه به آسیب‌پذیری خاص اقتصادهای نوظهور در مقابل تبعات جهانی شدن اقتصادها، صندوق بین‌المللی پول در صدد ایجاد و معرفی ابزارهای جدید مالی برای این دسته کشورها است.

مذاکرات نشست مشترک صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی در بهار ۲۰۰۶ شامل موضوعاتی نظیر استفاده موثر از منابع توسعه‌ای جهت اهداف توسعه‌ای هزاره سوم، اجرای برنامه تسهیل شوک‌های برونزا^(۱)، ابزارهای حمایت از کشورهای کم‌درآمد و بخشودگی بدهی کشورهای فقیر، مبارزه با مفاسد و گسترش پاسخگویی و حاکمیت مناسب^(۲) بود. با توجه به شرایط خاص برخی مناطق اقتصادی، مسائل مرتبط با قیمت‌های بالای حامل‌های انرژی و تبعات شیوع آنفولانزای مرغی نیز مورد بحث و بررسی قرار گرفت.

طرح افزایش حق رای و مشارکت کشورها در صندوق بین‌المللی پول طی دو مرحله با کسب ۹۰/۶ درصد از کل آرای اعضا در اجلاس مشترک پاییز ۲۰۰۶ دو نهاد، به تصویب رسید. براساس این طرح، مقرر شد در گام نخست افزایش ویژه حق رای کشورهای چین، ترکیه، کره جنوبی و مکزیک با توجه به موقعیت نسبی کنونی آنها در اقتصاد جهانی انجام شود و در مرحله دوم، فرمول سهمیه اعضا تغییر کرده و تعداد اعضای هیئت مدیره صندوق کاهش یابد. مخالفان این طرح (۲۳ کشور از جمله ایران) معتقد بودند اصلاحات فوق منافع کلیه کشورهای در حال توسعه را تأمین نخواهد کرد.

۱-Exogenous Shocks Facility

۲-Good Governance

شایان ذکر است که سهمیه ایران در صندوق بین‌المللی پول در پایان سال ۱۳۸۵ برابر با ۱۴۹۷/۲ میلیون حق برداشت مخصوص بود که متناظر با آن، ۱۵۲۲۲ حق رای با ضریب تاثیر معادل ۰/۷۰۲ درصدی در کل آرای صندوق، به کشور اختصاص یافت.

۱۳-۲- ارتباط ایران با نهادهای پولی و مالی بین‌المللی

۱۳-۲-۱- صندوق بین‌المللی پول

هیئت مشاوره ماده چهار صندوق بین‌المللی پول به منظور بررسی تحولات اقتصادی و ملاقات با مقامات و سیاست‌گذاران مالی و اقتصادی، در آذر ماه ۱۳۸۵ به مدت ۱۰ روز به کشور عزیمت نمود. بررسی مسائل پولی، مالی و ارزی، وضعیت انتشار داده‌های اقتصادی و بالاخره محیط سیاستی و نهادی کشور نیز مورد توجه هیئت مشاوره ماده چهار بود. در مجموع، هیئت عملکرد اقتصاد کلان کشور را به دلایلی مانند استمرار دوره قیمت‌های فزاینده نفت و سیاست‌های مناسب اقتصادی، خوب ارزیابی کرد.

هیئت مشاوره ماده چهار در ماموریت سال ۲۰۰۶ خود در ایران، تعدیل سیاست‌های ساختاری و فضای اقتصاد کلان را مورد توجه قرار داد و اصلاح این دو حوزه را پیش‌شرط نیل به نرخ‌های بالاتر و پایدارتر رشد اقتصادی توأم با کاهش تورم دانست. اولویت این دو هدف از منظر کارشناسان صندوق، بیشتر ناظر بر ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و کافی برای نیروی کاری است که همه ساله وارد بازار کار کشور می‌شوند. به طور خاص، هیئت توصیه کرد ترکیب سیاستی مشتمل بر بازنگری جدی در بودجه، سیاست پولی انقباضی و انعطاف‌پذیری بیشتر نرخ ارز می‌تواند از فشارهای تقاضا بکاهد و تورم را در مسیر نزول قرار دهد. البته اصلاح انحراف‌های سنگین تحمیل شده به اقتصاد ناشی از کنترل گسترده قیمت‌ها و نرخ‌های بازدهی و نیز یارانه بالای انرژی اهمیتی هم‌سنگ با اقدامات سیاستی توصیه شده خواهد داشت. موفقیت بیشتر برنامه خصوصی‌سازی نیز مستلزم فراهم‌سازی زمینه گسترده‌تر برای فعالیت بخش خصوصی و ارتقای اعتماد سرمایه‌گذاران به محیط اقتصاد کلان است.

در گزارش کارشناسان صندوق آمده است که به رغم کنترل نسبی تورم در چند سال گذشته، نرخ تورم در برخی ماه‌های سال ۱۳۸۵ رو به افزایش گذارد. قانون بودجه با افزایش درآمدها و ثابت نگهداشتن هزینه‌های دولت نسبت به تولید ناخالص داخلی، در راستای کاهش کسری بودجه غیر نفتی تنظیم شده بود. لیکن متمم‌های بعدی که برای تامین مالی واردات بنزین، یارانه مواد غذایی، افزایش دستمزد فرهنگیان و امور زیربنایی به تصویب رسید، ماهیت بودجه را به شدت انبساطی نمود. از آنجا که بخشی از هزینه‌های آخرین متمم به سال ۱۳۸۶ منتقل شد، هیئت نگران افزایش فشار بر سیاست‌های پولی از این ناحیه بود. ارزیابی گزارش آن بود که سیاست پولی همچنان تحت سلطه بودجه دولت عمل کرده و نسبت به آن منفعل بود. محدودیت‌های بانک مرکزی در استفاده از ابزارهای موثر پولی (لزوم کسب مجوز از مجلس شورای اسلامی برای انتشار اوراق مشارکت بانک مرکزی و کاهش نرخ‌های سود تسهیلات) نیز همچنان پابرجا باقی ماند.

در خصوص بخش خارجی اقتصاد، کارشناسان صندوق معتقد بودند بخش عمده بهبود عملکرد متغیرهای این حوزه در نتیجه افزایش قیمت‌های جهانی نفت خام حاصل شده است. به رغم تقویت ارزش واقعی ریال در این سال، ارقام نشان‌دهنده افزایش قابل توجه صادرات غیر نفتی و رشد نازل‌تر واردات بود. به‌جز مواد شیمیایی و پتروشیمی که از بابت نهادهای ارزان‌تر نسبت به رقبا و قیمت‌های جهانی بالا منتفع شدند، هیئت معتقد است صادرات سایر اقلام نیز رشد قابل توجهی داشته است.

همچنین در گزارش مذکور آمده است که پس از دو سال رونق در بازار سرمایه، بورس اوراق بهادار تهران در سال ۱۳۸۵ به دلیل نااطمینانی‌های سیاسی با افت مواجه شد و برنامه خصوصی‌سازی در ماه‌های اولیه جابجایی دولت، کند گردید. در ادامه این گزارش اضافه شده است که نکته امیدوارکننده، ابلاغ دستور سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی است که اجرای آن به لحاظ اجتماعی با حمایت گسترده‌ای روبرو است.

هیئت معتقد است نظام مالی ایران همچنان مبتنی بر بانک‌های بزرگ دولتی و مقررات فراگیر نظیر کنترل نرخ‌های بازدهی، اعتبارات یارانه‌ای برای مناطق محروم و اولویت بخش‌های آب و کشاورزی در دسترسی به اعتبارات بانکی است. در نتیجه، رقابت بانکی محدود بوده و اغلب فعالان این حوزه از استقلال عملیاتی برخوردار نیستند. هیئت در این زمینه توصیه کرد حذف تدریجی کنترل‌ها و مقررات انحراف‌زا که واسطه‌گری مالی پس‌اندازها را ناکارآمد می‌کند، به سلامت نظام مالی اقتصاد ایران مساعدت خواهد نمود.

علاوه بر هیئت ماده چهار، هیئت مشاوره فنی صندوق در زمینه نظارت بانکی و مبارزه با پولشویی به همراه تعدادی از کارشناسان بخش حقوقی صندوق در امر مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم، در آذر ماه ۱۳۸۵ برای بررسی ساختار مالی و قانونی کشور و بررسی نقش نظارتی بانک مرکزی و سایر مراجع ذی‌ربط در حوزه مذکور به کشور آمدند. براساس نقطه نظرات ارائه شده توسط هیئت و با توجه به ارزیابی‌های متخصصان داخلی، «لایحه مبارزه با پولشویی» اصلاح و تکمیل شد و برای تصویب نهایی به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال گردید. اهمیت اخذ کمک‌های فنی از کارشناسان صندوق در تدوین لایحه مبارزه با پولشویی در آن است که در سال ۲۰۰۲، صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی، گروه کاری در کنش‌های مالی^(۱) و سایر تدوین‌کنندگان استانداردهای جهانی چارچوب جامعی برای پیشگیری از پولشویی تدوین نمودند تا رویه کشورها در برخورد با این پدیده، قانونمند و یکسان شود.

۱۳-۲-۲- گروه بانک جهانی

علاوه بر شرکت فعال نمایندگان دستگاه‌های اقتصادی کشور در اجلاس مشترک صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی در سال ۲۰۰۶، انجام بیش‌پرداخت وامی به ارزش یک میلیون دلار برای پروژه سازمان فنی و حرفه‌ای کشور تایید شد؛ انجام پروژه «مطالعات تشخیصی رشد اقتصادی در ایران» نهایی شد و بررسی چند پروژه مطالعاتی از جمله «بررسی میزان دسترسی خانوارها به خدمات مالی» و «برآورد میزان ثروت کشور» آغاز شد.

۱۳-۲-۳- بانک توسعه اسلامی

مجموع تسهیلات مصوب گروه بانک توسعه اسلامی به جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۵، بالغ بر ۴۹/۸ میلیون دلار بود که بابت هزینه در سد چگین (مبلغ ۶/۸ میلیون دلار) و توزیع و انتقال برق در استان فارس (۴۳/۱ میلیون دلار) به ترتیب به شرکت‌های آب منطقه‌ای هرمزگان و برق منطقه‌ای فارس اعطا شد.

۱۳-۲-۴- اتحادیه پایاپای آسیایی^(۲)

مجموع ارزش مبادلات (یک طرفه و بهره تعهدی) درون اتحادیه پایاپای آسیایی در سال ۲۰۰۶ با ۴۷/۰ درصد رشد نسبت به دوره مشابه گذشته به ۱۲۰۴۹/۸ میلیون دلار رسید. متوسط میزان مبادلات^(۳) ماهانه اتحادیه در سال مورد بررسی بالغ بر ۱۰۰۴/۲ میلیون دلار بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل (۶۸۳/۳ میلیون دلار)، ۴۷/۰ درصد رشد داشت. بدین ترتیب، حجم مبادلات درون سازوکار تسویه پایاپای میان ۸ عضو اتحادیه به بالاترین سطح خود طی دوره ۳۱ ساله فعالیت رسید.

۱- FATF (Financial Action Task Force)، یک نهاد بین دولتی است که هدف توسعه و ترغیب سیاست‌های ملی و بین‌المللی برای مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم را دنبال می‌کند. این نهاد سیاست‌گذار فراملی که سابقه تشکیل آن به ۱۹۸۹ باز می‌گردد، تحولات سیاسی لازم برای نیل به اصلاحات در قوانین و مقررات ناظر بر هدف مذکور را پیشنهاد می‌دهد.

۲- Asian Clearing Union

۳- مجموع صادرات، واردات و بهره پرداختی

ارزش مبادلات اتحادیه پایاپای آسیایی در سال ۲۰۰۶ (شامل بهره)					(میلیون دلار)
کشور عضو	ارزش مبادلات بدهکار	ارزش مبادلات بستانکار	تراز مبادلات	تسویه به صورت پایاپای (درصد)	تسویه برحسب ارز (درصد)
بنگلادش	۲۱۳۲/۴	۱۴۴/۷	-۱۹۸۷/۷	۶/۸	۹۳/۲
بوتان	۰/۰	۱۰/۶	۱۰/۶	۰/۱	۹۹/۹
هند	۵۶۸۴/۸	۴۸۳۵/۲	-۸۴۹/۶	۸۵/۱	۱۴/۹
ایران	۴۲۳/۱	۶۵۹۴/۸	۶۱۷۱/۷	۶/۴	۹۳/۶
میانمار	۰/۰	۳/۳	۳/۳	۰/۳	۹۹/۷
نیپال	۹/۶	۶/۰	-۳/۶	۶۲/۶	۳۷/۴
پاکستان	۱۳۷۳/۶	۳۰۲/۱	-۱۰۷۱/۵	۲۲/۰	۷۸/۰
سريلانكا	۲۴۲۶/۴	۱۵۳/۲	-۲۲۷۳/۲	۶/۳	۹۳/۷
جمع كل (۱)	۱۲۰۴۹/۸	۱۲۰۴۹/۸	± ۶۱۸۵/۶^(۳)	۴۸/۷	۵۱/۳

ماخذ: دبیرخانه اتحادیه پایاپای آسیایی - گزارش سال ۲۰۰۶
 ۱- اختلاف میان ارقام سطر آخر و جمع سطرها در هر ستون ناشی از گرد کردن ارقام است. ۲- استفاده هم‌زمان «+» و «-» در اینجا بیانگر خالص وضعیت بدهکار و بستانکار می‌باشد.

در سال ۲۰۰۶، هند با تسویه پایاپای ۸۵/۱ درصد مبادلات ۱۰۵۱۹/۹ میلیون دلاری خود در صدر کشورهای عضو قرار داشته و پس از آن ایران، سريلانكا و بنگلادش به ترتیب با ۷۰۱۷/۹، ۲۵۷۹/۵ و ۲۲۷۷/۱ میلیون دلار به لحاظ حجم مبادلات در رده‌های بعدی اهمیت جای گرفتند. به لحاظ رشد مجموع مبادلات سازماندهی شده از طریق ساز و کار اتحادیه، بالاترین رشد فعالیت به ترتیب مربوط به پاکستان (۷۸/۶ درصد)، ایران (۵۹/۰ درصد) و سريلانكا (۵۵/۴ درصد) بود و بوتان تنها کشوری است که از حجم استفاده خود از امکانات اتحادیه کاسته است.

مجموع مبادلات سازماندهی شده از طریق اتحادیه پایاپای آسیایی (۱)						(میلیون دلار)
کشور عضو	سال		سهام (درصد)		تغییر	نرخ رشد (درصد)
	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۶		
بنگلادش	۲۱۰۹/۷	۲۲۷۷/۱	۱۲/۹	۹/۵	۱۶۷/۴	۷/۹
بوتان	۱۱/۵	۱۰/۶	۰/۱	۰/۱	-۰/۸	-۷/۳
هند	۷۲۴۹/۵	۱۰۵۱۹/۹	۴۴/۲	۴۳/۷	۳۲۷۰/۵	۴۵/۱
ایران	۴۴۱۵/۳	۷۰۱۷/۹	۲۶/۹	۲۹/۱	۲۶۰۲/۷	۵۹/۰
میانمار	۲/۷	۳/۴	۰/۰	۰/۰	۰/۶	۲۳/۸
نیپال	۱۳/۱	۱۵/۷	۰/۱	۰/۱	۲/۵	۱۹/۰
پاکستان	۹۳۸/۲	۱۶۷۵/۷	۵/۷	۷/۰	۷۳۷/۶	۷۸/۶
سريلانكا	۱۶۵۹/۵	۲۵۷۹/۵	۱۰/۱	۱۰/۷	۹۲۰/۰	۵۵/۴
جمع كل	۱۶۳۹۹/۲	۲۴۰۹۹/۷	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۷۷۰۰/۵	۴۷/۰

ماخذ: دبیرخانه اتحادیه پایاپای آسیایی - گزارش سال ۲۰۰۶
 ۱- شامل مجموع مبادلات بدهکار، بستانکار و بهره متعلقه است.

براساس گزارش دبیرخانه اتحادیه، در سال ۲۰۰۶ ایران با حجم تجارت پایاپای معادل ۷۰۱۷/۹ میلیون دلار و رشد ۵۹/۰ درصدی در ارزش مبادلات، عمده‌ترین کشوری بود که تراز مبادلاتی مثبت (بستانکار) داشت. تراز مبادلات ایران در این سال معادل ۶۱۷۱/۷ میلیون دلار مثبت بود. به استثنای بوتان و میانمار که به ترتیب از تراز مثبت ۱۰/۶ و ۳/۴ میلیون دلاری برخوردار بودند، دیگر کشورهای عضو تراز مبادلاتی منفی داشتند. مجموع مبادلات ایران در سال مورد بررسی قابل تفکیک به ۶۵۹۴/۸ میلیون دلار صادرات (بستانکار) و ۴۲۳/۱ میلیون دلار واردات (بدهکار) است. اقلام عمده صادرات کشور شامل قیر و مشتقات آن، انواع مواد شیمیایی، کاغذ و فرآورده‌های آن، فرآورده‌های پتروشیمی (نظیر وازلین، پارافین و ...)، فرآورده‌های نفتی، اندودهای روی، رزین، محصولات آهن و فولاد، سنگ مرمر و دیگر سنگ‌های ساختمانی، پوست دباغی شده، پسته، زیره و حبوبات بود. در مقابل، انواع لباس و منسوجات، مشتقات زغال‌سنگ، کالاهای ساخته شده از آهن و فولاد، آلومینیوم، قطعات خودرو، مصنوعات چوبی، مواد شیمیایی و پتروشیمی، بنزین، حیوانات زنده، پوست و چرم، برنج و انواع سبزیجات مهم‌ترین اقلام وارداتی کشور در چارچوب اتحادیه پایاپای آسیایی بوده است.

جدول مبادلات اعضای اتحادیه پایاپای آسیایی در سال ۲۰۰۶ (۱)

کل بدهکار	سريلانكا	پاكستان	نپال	ميانمار	ايران	هند	بوتان	بنگلادش	بستانكار (ميليون دلار)
۲۱۲۲/۶	۸/۴	۱۸۰/۴	۳/۷	۱/۵	۱۱/۳	۱۹۰۶/۸	۱۰/۶	۰/۰	بنگلادش
۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	بوتان
۵۶۸۰/۶	۷۴/۵	۲۵/۲	۰/۰	۰/۰	۵۵۳۱/۵	۰/۰	۰/۰	۴۹/۴	هند
۴۲۳/۱	۱۶/۸	۵۲/۵	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۳۱۶/۴	۰/۰	۳۷/۴	ايران
۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	ميانمار
۹/۵	۰/۸	۲/۸	۰/۰	۰/۰	۰/۹	۰/۰	۰/۰	۵/۰	نپال
۱۳۶۸/۶	۵۲/۷	۰/۰	۲/۲	۱/۹	۲۹۱/۶	۹۷۵/۵	۰/۰	۴۴/۷	پاكستان
۲۴۱۵/۸	۰/۰	۴۱/۲	۰/۱	۰/۰	۷۳۰/۶	۱۶۳۵/۷	۰/۰	۸/۲	سريلانكا
۱۲۰۲۰/۳	۱۵۳/۲	۳۰۲/۱	۶/۰	۳/۳	۶۵۶۶/۰	۴۸۳۴/۵	۱۰/۶	۱۴۴/۷	كل بستانكار

۱- اختلاف میان ارقام سطر آخر و جمع سطرها در هر ستون ناشی از گرد کردن ارقام است.

ماخذ: دبیرخانه اتحادیه پایاپای آسیایی - گزارش سال ۲۰۰۶

۱۳-۲-۵- هیئت خدمات مالی اسلامی^(۱)

مهم‌ترین فعالیت هیئت خدمات مالی اسلامی در سال ۱۳۸۵، گسترش بانکداری اسلامی در سطح جهان از طریق ارائه استانداردهای جدید و سازگار با اصول شریعت در فعالیتهای پولی و مالی بانکها و موسسات مالی بود.

اهم محورهای بررسی و تصمیم‌های شورای عالی سیاست‌گذاری هیئت خدمات مالی اسلامی در سال ۱۳۸۵ در تسهیل اجرای استانداردهای هیئت در کشورهای اسلامی، تصویب برنامه ده ساله هیئت با هدف تجدید ساختار بازارهای پولی و مالی کشورهای اسلامی، تغییر مقررات مربوط به پذیرش اعضای ناظر و تدوین ضوابط پذیرش اعضای جدید، تصویب چارچوب انتخاب حسابرس صورت‌های مالی هیئت و نیز انتشار استانداردهای هیئت خلاصه می‌شود. استانداردهای منتشر شده در حوزه‌های حاکمیت شرکتی، وجوه سرمایه‌گذاری اسلامی، اصل کفایت سرمایه، شفافیت و نظم بازار پول اسلامی و ویژگی‌های آن بود.